

7. Chapman J. L. Singing and Teaching Singing: A Holistic Approach to Classical Voice. — San Diego: Plural Publishing, 2012. — 458 p.

8. Sundberg J. The Science of the Singing Voice. — DeKalb: Northern Illinois University Press, 1987. — 235 p

REZYUME. Mazkur ilmiy maqolada zamonaviy estrada vokal texnikasining nazariy va amaliy asoslari keng qamrovda tahlil qilinadi. Tadqiqotda estrada vokalining anatomik-fiziologik xususiyatlari, nafas olish texnikasi, ovoz hosil bo'lish mexanizmi, rezonans va tembr shakllanish jarayonlari ilmiy adabiyotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy vokal pedagogikasida qo'llanilayotgan metodik yondashuvlar, individual o'qitish tamoyillari va estrada vokalining akademik vokaldan farqli jihatlari tahlil etilgan. Maqolada jahon vokal pedagogikasi namoyandalarning ilmiy qarashlariga tayangan holda, estrada vokalini sog'lom va barqaror rivojlantirish masalalari asoslab berilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной научной статье рассматриваются теоретические и практические основы современной эстрадной вокальной техники. В исследовании освещаются анатомо-физиологические особенности эстрадного вокала, дыхательная техника, механизмы голосообразования, процессы формирования резонанса и тембра на основе научной литературы. Особое внимание уделяется методическим подходам современной вокальной педагогики, принципам индивидуального обучения и отличительным особенностям эстрадного вокала по сравнению с академическим пением. На основе трудов ведущих специалистов в области вокальной педагогики обосновываются вопросы сохранения вокального здоровья и устойчивого профессионального развития исполнителей.

SUMMARY. This scientific article examines the theoretical and practical foundations of modern pop vocal technique. The study analyzes the anatomical and physiological characteristics of pop singing, breathing techniques, mechanisms of voice production, and the processes of resonance and timbre formation based on scholarly literature. Special attention is given to contemporary vocal pedagogy methods, principles of individual instruction, and the distinctive features of pop vocals in comparison with classical singing. Drawing on the works of leading vocal pedagogues, the article substantiates approaches to maintaining vocal health and ensuring sustainable professional development of singers.

МЕКТЕПКЕ SHEKEMGI BILIMLENDIRIW SHÓLKEMLERINDE MUZÍKALÍQ TÁLIM

Omarova Anar – oqıtıwshı

Bekbaulieva Feruza

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanış sózler: muzıka, bilimlendiriw, texnologiya, tárbiyashı, muzıkalıq iskerlikler, qábiilet, pedagogika.

Ключевые слова: музыка, образование, технология, воспитатель, музыкальная деятельность, талант, педагогика.

Key words: music, education, technology, educator, musical activity, talent, pedagogy.

Bilimlendiriw sistemasın tıp-tiykarınan jetilistiriw, talabalardıń bilim potencialın arttırıw, kásiplik hám korrupciyasız bilimlendiriwge ótiw, joqarı bilimlendiriwde qarjılıq hám akademiyalıq erkinlik beriw hám basqarıwdı jetilistiriw boyınsha búgingi sistemada bir qatar reformalar izbe-iz ámelge asırılmaqta.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevtiń 2020-jıl 24-yanvardaǵı Joqarı Májliske Múrajáátinde jańa kásiplik bilimlendiriw sistemasına ótiw, kadrlar tájriybeliligin xalıqaralıq talaplarǵa maslastırıw maqsetinde milliy tájriybe sistemasın islep shıǵıw boyınsha taraw qánigelerine áhmiyetli wazıypalardı belgilep berdi. Jańa professional bilimlendiriw

sisteması ilimiy-izertlew orayları, zamanagóy úskenelengen auditoriyalar, ushrasıw hám simpoziumlar ótkeriw ushın imkaniyat, málimleme texnologiyaları menen qurallanğan málimleme resurs orayları, zamanagóy qurallar menen úskenelengen kompyuter xanaları, bilimlendiriw resursları orın alğan onlayn platforma, sonıń menen birge zamanagóy, tereń bilimli, óz ústinde tınımsız isleytuǵın professional kadrlardı jetistiriwden ibarat. "Mektepke shekemgi tálimde muzıka oqıtıw metodıkası" pánin ózlestiriwge qoyılatuǵın Mámleketlik bilimlendiriw standartlarına muwapiq, talabalar mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemlerinde bul pándi ózlestiriw procesinde ámelge asırılatuǵın máseleler sheńberinde ulıwma muzıka tálimi hám tárbiyası teoriyası hám metodıkasın, muzıka tálimindegi zamanagóy texnologiyalar hám metodlardı, muzıka tálimi hám tárbiyasın rawajlandırıwda zamanagóy, ilimiy, metodikalıq qollanbalardı tayarlawdı, rawajlanğan mámleketler bilimlendiriw sistemasın, shaxs mádeniyatı haqqında túsiniwke iye bolıwı, muzıka tálimi boyınsha tálim-tárbiya proceslerin rejelestiriwi, zamanagóy muzıkalıq pedagogikalıq principler boyınsha muzıka mádeniyatı sabaqların ótkeriwdi, ámeliyatta muzıkaǵa baylanıslı pedagogikalıq texnologiya metodların qollana biliwi zárúr.

Ózbekstan Respublikası Ministrler Kabinetiniń 2019-jıl 13-maydaǵı "Mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleriniń jumısın bunnan bılay da jetilistiriw ilajları haqqında"ǵı 391-sanlı qararınıń orınlanıwın támiyinlew hám de Mektepke shekemgi bilimlendiriw ministrligi tárepinen usınıs etilgen "Ilk qadam" mámleketlik oqıw baǵdarlamasın ámeliyatqa engiziwge kómeklesiw, mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemlerinde muzıka baǵdarı boyınsha jumıs hújjetlerin tártipke salıw maqsetinde normativlik hújjetlerdi júrgiziw boyınsha usınıs berildi. [1]

"Muzıkalıq kórkem óner menen tárbiyalaw" muzıkalıq tálim iskerligi bala tárbiyasına kompleksli jantasıw hám onı hár tárepleme bárkamal rawajlandırıw imkaniyatın beredi, qalaberse, gáp pánler sanında emes, al ámelge asırılıp atırǵan

muzıkalıq tálim barısınıń sapası bolıp esaplanadı. Metodikanıń tiykarǵı principleri materialdı usınıwda intellektuallıq hám emocionallıq tiykarlarınıń óz-ara baylanısı, kórkem óner (Muzıka, ayaq oyın, ádebiyat, ertekler tiykarında teatrlastırılǵan saxnalıq kórinisler) túrleri tiykarına qurılǵan bárkamal rawajlanıw ortalıǵın qalıplestiriw bolıp esaplanadı. Mektepke shekemgi bilimlendiriw sisteması tarawındaǵı reformalar, ósip kiyatırǵan jas áwladtıń ruwxıy-mádeniy sezimi hám intellektiniń qalıplesiwde muzıkanıń roli artıp barıwı menen birge, bilimlendiriw tarawınıń insanıyılıq procesi muzıka basshısına-pedagogtıń kásiplik kompetentligine bir qansha jańa wazıypalardı qoymaқта. Usı tarawdaǵı arnawlı muzıkada ómirge muhabbat bolıwı sıyaqlı, balada Watandı súyiwshilik, insanıyılıq sezimlerin tárbiyalay alıwdı biliwi kerek. Muzıkalıq kórkem óner ata-babalarımız tárepinen jaratılǵan dóretiwshilik elementlerin úyreniw, házirgi dáwir jańalıqları menen bayıtıw hám keleshek áwladqa jetkeriw wazıypasın atqaradı. Dóretiwshilik qábleti rawajlandırıwdıń maqseti qábleti, erkinlikti, belsendilikti, umtılıwshań bolıwı, bunda qorshaǵan álemdi tereń túsiniwi, onıń emocionallıq qábletin rawajlandırıwı, jámiyette oyanıw procesinde óziniń biytákirarlıǵın saqlap qaladı. Metodika bala dóretiwshiligin rawajlandırıw, estetikalıq hám kórkem tárbiyaǵa tiyisli zamanagóy psixologiyalıq-pedagogikalıq koncepciyalarǵa tiykarlanadı. 2019-jıl 8-maydaǵı PQ-4312-sanlı "Ózbekstan Respublikası mektepke shekemgi bilimlendiriw sistemasın 2030-jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasın tastıyqlaw haqqında"ǵı Prezident qararı bolıp, onda tómendegi tiykarǵı maqsetler belgilengen:

2030-jılǵa shekem mektepke shekemgi bilimlendiriwge qamtıp alıwdı 80 procentten arttırıw;

- Mámleketlik-jeke menshik sheriklik tiykarında mámleketlik emes bilimlendiriw mákemeleriniń sanın kóbeytiw hám olardıń úlesin 75 procentke jetkeriw;

- Zamanagóy pedagogikalıq qatnaslardı engiziw hám mektepke shekemgi bilimlendiriw baǵdarlamaların xalıqaralıq standartlarǵa beyimlestiriw;

- Mektepke shekemgi bilimlendiriw mekemeleriniń materiallıq-texnikalıq bazasın bekkemlew hám innovaciyalıq texnologiyalar menen támiyinlew;

- Pedagog kadrlardıń mamanlıgın arttırıw hám jańa bilimlendiriw metodların engiziw;

Ózbekstan Respublikası mektepke shekemgi bilimlendiriw sistemasın 2030-jılğa shekem rawajlandırıw koncepciyasında "Mektepke shekemgi jastağı balalardı hár tárepleme intellektuallıq, ádep-ikramlılıq, estetikalıq hám fizikalıq jaqtan rawajlandırıw ushın sharayatlar jaratıw, mektepke shekemgi bilimlendiriw sistemasına innovaciylardı, aldınğı pedagogikalıq hám málimleme-kommunikaciya texnologiyaların engiziw" [2] sıyaqlı tiykarǵı wazıypaları belgilengen. Bul wazıypalardı ámelge asırıw mektepke shekemgi jastağı balalardı mámleket talaplarına muwapıq tárbiyalaw hám muzikalıq bilim beriw baǵdarlamaların islep shıǵıw jáne tárbiyalanıwshılardıń muzikalıq dóretiwshiligin qalıplestiriw texnologiyaların kompetenciyalıq qatnas tiykarında jetilistiriw zárúrligin kórsetpekte.

Muzıka iskerliginiń dıqqat orayında balalar ushın oqıw baǵdarlamasın jaratıw áhmiyetli bolıp, baǵdarlama balalar sanasına muzıkanı (milliy namalar járdeminde) síndiriw, muzıkanı aytıw, tıńlaw yáki oynaw, muzıkanı sın kózqarastan bahalawdı óz ishine alıwı kerek. Muzikalıq aktivlik balada kórkem-estetikalıq sananı rawajlandırıw, ózin-ózi bildiriw, ózin-ózi rawajlandırıw hám qádirlewge baǵdarlaydı.

Shet el dereklerindegi maǵlıwmatlarǵa qaraǵanda muzıka balanı tez rawajlandırıp, ózin kórsetiw usılların ózlestiriwge, ishki sezimlerin kórsetiwge, shaxs sıpatında kórsete alıw qábiletin ósiriwge xızmet etedi. [3] Sonday-aq, Qubla Avstraliyada muzıka baǵdarlamasınıń arnawlı baǵdarları bolıp, olar bilimlendiriw mekemelerinde izertlew sıpatında ótkeriwge ruxsat etilgen bolıp, onda oqıwshılar hám talabalar óz sheberliklerin óz betinshe túrde kórsetiwge imkaniyat jaratılǵan. [4] Muzıka barlıq dáwirlerde de balanıń ulıwma rawajlanıwınıń zárúr shárti bolıp kelgen. Bala tuwılmastan-aq, hámile dáwirinde-aq muzıka seslerine múnásibet bildire alıwı ilimpazlar tárepinen tán alınadı. Bolajaq ana tıńlaytuǵın muzıka ósip atırǵan

balanıń rawajlanıwına unamlı tásir kórsetip, onıń talǵamın da tárbiyalaydı. Bul pikirlerden juwmaq shıǵarıw múmkin, mektepke shekemgi jas dáwirinde balanıń muzikalıq mádeniyatı qalıplesiwi ushın shárayát jaratıw júdá áhmiyetli másele. Kishkene balanı muzıka menen tanıtırdı imkanı barınsha erte baslaw, muzikalıq rawajlandırıw shınıǵıwların keshiktiriw kerek emes. Bunda balanıń sensitiv dáwirin ótkerip jiberiw menen birge, bul qábiletler rawajlanıwınıń artta qalıwına sebep bolıw qáwpi bar. Muzikalıq rawajlanıw balanıń uluwma rawajlanıwına júdá kúshli tásir kórsetedi: emocional tarawı qalıplese, erkin pikirlew kónlikpesi jetilisedi, bala gózzallıq hám kórkem ónerge sezgir bolıwdı úyrenedi. Túrli qurallar arqalı emociyalar, talǵamdı tárbiyalaw menen balanı muzikalıq mádeniyatqa jaqınlastırıw, onıń muzikalıq qábiletlerin ashıw múmkin. Muzikalıq tárbiya menen shuǵıllanǵanda altın fondımız, atap aytqanda, ata-babalarımızdan miyras bolıp qalǵan mádeniy dereklerde úyreniw áhmiyetli. Bul baǵdarda ullı alım Farabiydiń ilimiy koncepciyasın, onıń muzıkaǵa qatnasın, ruwxıy aqılıy mashqalalardı úyreniw hám jas áwladqa úyretiw zárúr. Farabiy óz shıǵarmalarında "Sahawatlı qaladaǵı ádep-ikramlılıq hám estetikalıq joqarı maqsetlerdiń eń jaqsı úlgerinde jámlestiriwge uqıplı bolǵan kórkem ónerdiń roline" ayrıqsha itibar qaratadı, onıń pikirinshe kórkem óner insannıń tárbiyası hám onıń jetilisiwine úlken tásir etiwshi kúsh. [5]

Muzıka tárbiyası mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleri hám ulıwma bilim beriw mekteplerinde ámelge asırıladı. Balada dóretiwshilik qábiletin qalıplestiriw maqsetinde muzıka mádeniyatın tárbiyalaw hám muzıka tájiriyların rawajlandırıwǵa qaratılǵan arnawlı shólkemlestirilgen pedagogikalıq process. Muzıka tárbiyasınıń wazıypaları: balaǵa muzıkanı súyiw hám túsiniwdi úyretiw, onıń muzıkanı esitiw qábiletin muzıkaǵa háwesin rawajlandırıw, oǵan eń ápiwayi atqarıw sheberliklerin síndiriw (qosıq aytıw, ritmik háreketler islew, nama tıńlaw, saz ásbaplarda shertiw) arqalı ámelge asırıladı.

Milliy mádeniyatımızdıń ullı tulǵası Abu Nasır Farabiy «Bul tek deneniń sawlıǵı ushın

paydalıdur» degen edi. Babamız Shayx Sadiy bılay degen edi. «Muzika adam ruwhınıń joldasıdur». Muzika insanga tez tásir etiwshi emotsional kúshiti aktiv rawajlandırıwshı qural bolıp esaplanadı. Insan qosıq penen ananıń háyiwi arqalı tanısıp, bir ómir qosıq namadan zawıqlanadı hám kúsh aladı.

Dóretiwshilik rawajlanıw shaxstıń barlıq individual ózgesheliklerin esapqa alǵan halda shólkemlestirilgen process bolıp, onıń maqseti balanı óz betinshe seslerdi ayırıw, tuńlaw, muzikalıq saz ásbaplardı tuńlaw arqalı ajırata biliw, siyaqlı baǵdarlawdan ibarat. Muzikalıq dóretiwshiliktiń ózine tán ózgesheligi sonda, ol bir tárepten insannıń turmıs tárizine tásir kórsetedi, basqa tárepten bolsa usı turmıs táriziniń nátiyjesi muzika dóretiwshiliginde óz kórinisin tabadı. [6]

Muzikalıq dóretiwshilik quramın anıqlaw balanıń ol yamasa bul muzikalıq iskerlik túri

menen shuǵıllanıwında júdá zárúr bolatuǵın muzikalıq qábiiletlerdi anıqlaw imkanın beredi. Muzikalıq qábiiletlerdi qalıplestiriw hám rawajlandırıwdıń tiykarǵı tárepleri adamnıń individual ózgesheliklerindegi tiykarǵı sıpat bolıp esaplanadı. Mine, usı qábiiletler insannıń shaxs sıpatında qalıplesiwin belgileydi hám onıń individuallıq dárejesin arttırıwda óz kórinisin tapqan. Demek, muzika pedagogikası tálimi tek respublikamızda emes, al shet el muzika tálimi sistemasınıń qalıplesiwi hám rawajlanıwınıń túrli basqıshlarında mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleri tárbiyalanıwshılarında muzika qábiletin rawajlandırıw mashqalasınıń teoriyalıq hám ámeliy táreplerin islep shıǵıwdı talap etedi, sonday-aq, onıń áhmiyetli túsiniqlerin anıqlaw menen baylanıslı processlerge jol ashadı hám izertleydi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Ministrler Kabinetiniń 2019-jıl 13-maydaǵı "Mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemleriniń jumısın bunnan bılay da jetilistiriw ilajları haqqında"ǵı 391-sanlı qararı.
2. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń 2019-jıl 1-maydaǵı NK 4312-sanlı "Ózbekstan Respublikası mektep bilimlendiriw sistemasın 2030-jılǵa shekem rawajlandırıw koncepciyasını tastıyıqlaw haqqında"ǵı qararı Ózbekstan Respublikası Nızam hújjetleri toplamı T., 2014-6.39
3. Music Arts education teacher guidelines Dublin 2000.
4. Music for a world class education/ Music oducanon strategy 2019 to 2029 South Australia 2019.
5. Rejametova N.I. Maktabgacha ta'limda musiqa o'qitish metodikasi. "Bookmaniy nashriyoti. Toshkent 2020.
6. Ulikpanova A., Omarova A. Mektepke shekemgi jastaǵı balalardı muzikalıq tálim arqalı ádep-ikramlılıqqa tárbiyalaw. International scientific journal «Modern science and reserch» volume 3/ISSUE 2/UIF:8.2/ MODERNSCIENCE.UZ.

REZYUME. Bul maqlada mektepke shekemgi bilimlendiriw shólkemlerinde muzikalıq tálim jumısları, balalardı muzikalıq jaqtan tárbiyalawdıń maqset hám wazıypaları haqqında haqqında sóz etilgen.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматривается работа по музыкальному образованию в дошкольных образовательных учреждениях, а также цели и задачи музыкального воспитания детей.

SUMMARY. This article discusses the work on music education in preschool educational institutions, as well as the goals and objectives of children's musical education.